

Työeläkkeet ovat kestäväällä pohjalla

- Eläketurvakeskuksen johtaja Hannu Uusitalon haastattelu

Hannu Uusitalon mukaan Suomen työeläkejärjestelmä on varautunut hyvin väestön ikääntymiseen. Sen vahvuuksiin kuuluvat myös rahoittajien osallistuminen päätöksentekoon ja yksityisalojen eläkevarojen sijoittaminen hajautetusti yksityisten eläkelaitosten kautta. Eläkeläisten toimeentulo on viime aikoina parantunut. Eliniän piteneminen on epävarmaa, mutta nykyiset väestöennusteet perustuvat sen jatkumiseen, mikä saattaa uhata eläkkeiden riittävyttä. Olisi tutkittava tarkemmin mahdollisuuksia vaikuttaa yli 63-vuotiaiden eläkkeelle siirtymiseen.

Haastattelu on tehty 10.4.2013.

Kuinka vanha tekijä olet työeläkeasioissa?

Olen nyt ollut 12 vuotta tekemisissä eläkepolitiikan kanssa, valmisteluhommissa. Koen vieläkin, ettei minulla ole sitä pitkää muistia, mitä joillakin tämän alan ihmisillä on. Pikemminkin omaa uraani luonnehtii halu tuoda tutkimus ja kunnolla perusteltua tietoa päätöksentekoon. Aloitin akateemisella uralla. 14 vuotta yliopisto-opettajana ja siitä huomattava osa hyvinvointivaltion tutkijana vei kiinnostuksen ”pelkästä” tutkimuksesta lähemmäs päätöksentekoa. Sellainen mahdollisuus avautuikin, kun pääjohtaja Vappu Taipale teki rohkean tempun ja rekrytoi yliopistomiehen johtamaan sosiaali- ja terveyshallituksen tietopalveluosastoa vuonna 1991. Sieltä siirryin Stakesin ylijohtajaksi ja vuonna 2001 Eläketurvakeskuksen johtajaksi, vastuualueina tutkimus, suunnittelu ja tilastointi.

Olet ollut aika lailla avainasemissa, kun tätä nykyjärjestelmää on luotu.

Tullessani Eläketurvakeskukseen neuvottelut vuoden 2005 uudistuksesta olivat jo käynnissä. Loppuvuodesta 2001 Kari Puron johtama ryhmä sai aikaan sopimuksen, ja sen jälkeen alkoivat siihen liittyvät valmistelut, ja sitä täydennettiin seuraavan vuoden syksyllä. Niissä valmisteluissa olin mukana, mutta täytyy myöntää, että alkuvaiheessa olin oppimassa ja katsomassa ja käynnistämässä selvittelytyötä, joka Eläketurvakeskuksessa tehtiin. Me seuraamme täällä ETK:ssa tilastoin ja tutkimuksin koko ajan, ollaanko menossa asetettujen tavoitteiden suuntaan ja missä tahdissa.

Jos lähdemme isosta kuvasta, niin mitä tässä suomalaisessa järjestelmässä on suomalaista tai voiko sitä verrata muihin maihin?

Kahta samanlaista eläkejärjestelmää ei löydy. Suomen eläkejärjestelmä on oma-lemainen siinä, että se kuuluu Euroopan unionin silmissä ns. ensimmäiseen pilariin eli lakisääteisiin järjestelmiin, mutta se vastaa myös toisen pilarin eläketurvas-ta eli ansiosidonnaisista eläkkeistä. Totta

kai sitä voidaan verrata Pohjoismaihin, koska kyllä tässä tiettyä yhtäläisyyttä on Ruotsiin, ja meidän olemme Ruotsista otaneet tässäkin asiassa aika paljon mallia monessa mielessä. Sitten esimerkiksi Hollanti on sellainen maa, jolla on jossain mielessä samankaltainen järjestelmä. Mutta kyllä ne erilaisia ovat.

Suomen varautuminen väestön ikääntymiseen on kansainvälisesti verrattuna hyvällä tolalla.

Yksi keskeisimmistä eroista on se, onko järjestelmä rahastoiva vai ei. Suomes-sahan rahastointi on aika pitkällä verrattuna moniin muihin maihin, joten siinä mielessä meillä on varauduttu väestön ikääntymiseen aika hyvin. Onko muita maita, joissa on varauduttu vielä paremmin?

Kyllä vuoden 1962 työeläkelaki oli ihme juttu, kun alusta alkaen ruvettiin keräämään rahastoja. Se oli silloin kansainvä-

SUOMEN TYÖELÄKETURVAN PERUSPIIRTEET

- työeläke karttuu ansioista 18-68 vuoden iässä
- karttumisprosentti riippuu iästä - 18-52: 1,5 %, 53-62: 1,9 %, 63-67 (kannustinkarttuma): 4,5 % palkasta
- ansiot tarkistetaan eläkkeen alkamishetken tasolle palkkakertoimella, jossa ansiotason muutoksen paino on 80 % ja hintojen muutoksen paino 20 %
- kullekin syntymävuosiluokalle määritellään elinaikakerroin, joka pienentää alkavaa eläkettä, jos 62-vuotiaan tilastoista (ei siis ennusteista) laskettu elinajan odote nousee; 1951 syntyneille elinaikakerroin alensi kuukausieläkettä noin 2 prosenttia
- eläkeaikana työeläkkeitä tarkistetaan työeläkeindeksillä, jossa ansiotason muutoksen paino on 20 % ja hintojen muutoksen paino 80 %
- työeläkejärjestelmästä maksetaan
  - vanhuuseläkkeitä, joille voi jäädä 63-68-vuotiaana
  - työkyvyttömyyseläkkeitä
  - osa-aikaeläkkeitä, joille voi jäädä 61-67-

vuotiaana

- perhe-eläkkeitä leskille ja lapsille
- työeläkkeet rahoitetaan työeläkemaksulla, josta työnantajat maksavat noin 75 prosenttia, työntekijät noin 20 prosenttia ja yrittäjät 5 prosenttia; lisäksi valtio osallistuu yrittäjien, maatalousyrittäjien ja merenkulkijoiden eläkkeiden kustannuksiin
- karttuneista eläkemaksuista tehtyjen työeläkesijoitusten arvo on nyt noin 150 miljardia euroa, joka on noin neljäsosa eläkevastuista eli jo ansaittujen eläkeoikeuksien pääoma-arvosta
- työeläkejärjestelmän toimeenpanosta huolehtivat yksityisillä aloilla seitsemän työeläkeyhtiötä sekä 20 työeläkekassaa ja -säätiötä. Maatalousyrittäjien eläketurvaa hoitaa Mela ja merimiesten eläkkeitä Merimieseläkekassa. Julkisen sektorin eläketurva hoidetaan valtaosin Kevassa (ent. Kuntien eläkevakuutuksessa)
- alan lakisäateisenä yhteiselimenä toimii Eläketurvakeskus (ETK)

lisesti ottaen tällaisissa lakisäateisissä järjestelmissä hyvin poikkeuksellista. Minulla ei ole tiedossa, oliko sitä muualla.

Meidän varautumisemme tällä hetkellä on kansainvälisesti katsoen todella hyvällä tolalla. Hollanti on maa, jossa on myös hyvin varauduttu, samoin Ruotsi vähän toisenlaisin keinoin.

TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄ ON TYÖMARKKINAJÄRJESTÖJEN VÄLINEN SOPIMUS

Yksi erikoispiirre on varmaan sekin, että vaikka työeläkejärjestelmä on lakisäateinen, se on alusta lähtien ollut käytännössä pohjimmiltaan työmarkkinajärjestöjen välinen sopimus. Onko tämä mielestäsi hyvä menettelytapa jatkossakin, kun eläkejärjestelmää kehitetään?

Minä pidän sitä hyvänä järjestelmänä. Tämän systeemin maksavat työnantajat ja palkansaajat. Minusta olisi outoa, jos rahoittajilla ei olisi sanansijaa siihen, miltä systeemi näyttää. Suomessa on kuitenkin tuotu lakimääräinen säätely päälle, joka ehkä pelkkää sopimusta paremmin turvaa sen kestävyuden pitkällä aikavälillä. Tässä on silloin mukana myös paitsi ra-

hoittajien myös valtion intressit. Tämä kolmikantainen systeemi on minusta perusrakenteeltaan mainio.

Onko siinä kuitenkin se ongelma, että on ihmisiä, jotka ovat työmarkkinoiden ulkopuolella ja tehdään heitä koskevia päätöksiä työmarkkinajärjestöjen kesken?

Tässähän sovitaan ansioeläkkeestä, ja se karttuu työansioista. Meillä on tietysti perusturvajärjestelmä, siis kansaneläkepuoli, jonka pitää hoitaa ne, joilla ei ole lainkaan tai on hyvin vähäisessä määrin työansioita. Nämähän ovat nykyisin hyvin symbioosissa.

Jos katsomme pitkää linjaa, niin työeläkejärjestelmän kehitys on mennyt koko ajan siihen suuntaan, että entistä pienemmät ansiot tulevat työeläketurvan piiriin. Aikaisemmin oli pitkiä karensseja, kuukausia. Nyt kun ansaitsee noin 60 euroa kuukaudessa, niin tulee työeläkevakuutetuksi.

Tavoittelin sitä pientä kritiikkiä, jota on joskus esiintynyt, että työmarkkinajärjestöt ajattelevat omia jäseniään, jotka ovat töissä eivätkä välttämättä niitä, jotka ovat työvoiman ulkopuolella kuten eläkeläisiä ja opiskelijoita.

Kuitenkin järjestöt tekevät heitä koskevia päätöksiä. Esimerkiksi eläkeläisten piirissä on ollut kritiikkiä.

Nyhdän tämä systeemi rakentuu periaatteessa sillä tavalla, että jos eläkejärjestelmään tehdään muutoksia, niin ne koskevat työelämään tulevia ja siellä olevia ja vasta vähitellen eläkeläisiä. Eli sopimukset tehdään sillä hetkellä työelämässä olevien eläketurvasta. Totta kai mukaan tulee mm. indeksikysymyksiä, joihin varmasti tässä viittaa, ja jotka koskevat erityisesti eläkkeellä olevien tulokehitystä.

Työeläkejärjestelmän piiriin on ajan myötä tultu yhä pienemmällä ansiotuloilla.

Sitten on tämä nuoria koskeva kysymys. Jos ajatellaan, että työmarkkinajärjestöt eivät ole sopivia sopimaan eläkkeistä, niin mikä taho sitten, koska ne polvet eivät ole vielä edes päätösvaltaisia poliitikassa eivätkä muuallakaan? Se on siis aika hankalaa.

Niin, puhuin opiskelijoista. Tämän kritiikin tausta-ajatus lienee ollut se, että itse asiassa päätökset pitäisi tehdä vain eduskunnassa.

No joo, sitten tullaan siihen edellä käsiteltyyn kysymykseen, mikä sana rahoittajilla on systeemissä. Jos meillä olisi verorahoitettu järjestelmä, niin silloin asia olisi vähän toisennäköinen...

Työeläkemaksut ovat vakuutusmaksuja, eivät veroja.

...niin, mutta jos ajatellaan vaikkapa sosiaalipalvelujen rahoitusta, niin yhtä laillaan siellä ajatellaan niin, että rahoittajia ovat kansalaiset, jotka äänestävät edustajansa eduskuntaan.

Kyllä, sosiaalipalveluthan ovat verorahoitteisia. Usein kysytään, ovatko TyEL-maksut tai eläkemaksut veroa vai ei. Se on akateeminen kysymys, mutta pitää muistaa, että etuuden ja maksun välinen suhde on tiivistynyt aika rankasti. Siinä on aika läheinenkin yhteys, ja joka tapa-

YKSITYISTEN ELÄKELAITOSTEN SIOJITUSVAROJA EI KAAPATA VALTION AKUUTTIIEN RAHOITUSTARPEIDEN KATTAMISEEN.

uksessa se on aika erikoislaatuinen vero, jos sitä halutaan veroksi luonnehtia. Itse pidän työeläkemaksua vakuutusmaksuna, en verona.

YKSITYISTEN VAKUUTUSLAITOSTEN ROOLI

Suomelle erityinen piirre on myös se, että yksityiset vakuutuslaitokset hoitavat yksityisen sektorin lakisääteistä työeläkejärjestelmää. Mikä Sinun näkemyksesi on tästä järjestelmästä? Onko se toiminut tehokkaasti ja eläkeläisten etujen mukaisesti? Pitäisikö sallia myös ulkomaisten yhtiöiden tulo näille markkinoille, siis kilpailun lisääminen? Sehän ei lain mukaan taida olla ihan mahdollista, mutta lakiahan voidaan aina muuttaa.

On se mahdollista, jos ulkomainen yhtiö perustaa Suomeen työeläkeyhtiön, jolloin voi kilpailla ihan samoilla ehdoilla. Mutta ulkomailta käsin ei, ja se liittyy yhteisvastuuseen, joka järjestelmään sisältyy: jos joku eläkevakuuttaja joutuu vararikkoon, niin sieltä eläkkeensä saavat eivät menevät eläkettänsä, vaan kulut jaetaan muiden eläkevakuuttajien maksettaviksi. Tästä syytä eläkevakuuttajien vakavaraisuuden valvonta on tärkeää, ja se voi toimia kunnolla vain, jos eläkevakuuttaja toimii Suomessa.

Alun perinhän se oli tavallaan poliittinen kompromissi, että työeläkejärjestelmä saatiin ylipäättään aikaan. Ruotsalaiset työnantajajärjestöt neuvoivat Suomen työnantajia hyväksymään tämän, kun kerran he saavat rahat yksityiseen piiriin. Kyllähän eläkebisneksessä selvästi on suuruuden ekonomiaa. Me voimme havaita sen Suomenkin työeläkejärjestelmää katsottaessa. Kun siellä tosi isot volyymit kulkevat, niin tietotekniikalla ja muilla keinoin saadaan nuppikohtaisia kustannuksia alas. Jossain katsannossa voisi varmasti ajatella niin, että monopoli olisi taloudellisesti edullisempi. Toisaalta työeläkevakuuttajat kilpailevat asiakas-hyvityksillä ja palveluilla.

Sitten toinen asia, jota pidetään tärkeänä ja jonka minä pitkälti allekirjoitan, on se, että eläkerahat ovat yksityisissä käsissä, joka tarkoittaa sijoitustoiminnan vahvaa hajauttamista paremmin kuin jos ne olisivat yksissä käsissä. Sillähän on aika paljon merkitystä. Se tarkoittaa sijoitustoiminnan parempaa hajautusta ja toisaalta sitä turvaa, että tätä järjestelmää ei kaapata valtion erilaisten akuuttien rahoitustarpeiden kattamiseen. Meillähän on tällä hetkellä esimerkkejä monista maista, joissa valtio on pulassaan kaapannut eläkerahoja, kun se on ollut mahdollista.

Yksityiset vakuutuslaitokset eivät voi ottaa yhtä suuria sijoitusriskejä kuin Keva.

Kun kysytään, tuottaako suomalaisen järjestelmän hajautus jotain etua, niin Suomi hoitaa tämän tosi halvalla. Tämä

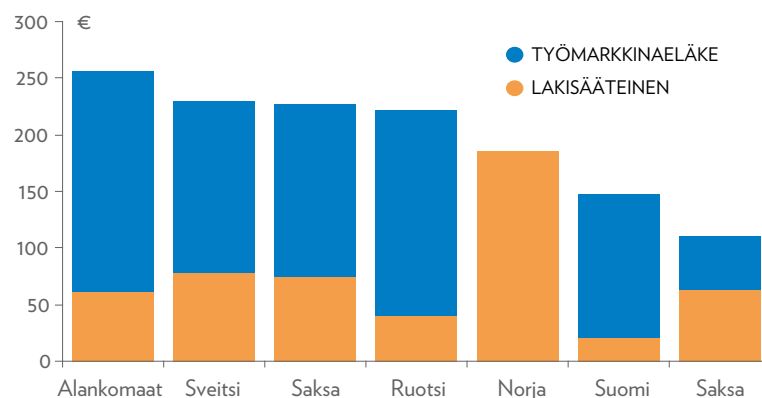
nähdään, kun verrataan ykkös- ja kakkospilarin yhteenlaskettuja hallintokuluja eri maissa. Meillä on nyt siitä uutta näyttöä kuuden maan vertailussa, jossa Suomi on ihan kärjessä (kuvio 1).

Ylimääräinen byrokratia on onnistuttu välttämään.

Joo. Esimerkiksi Sveitsissä on yli 2000 ja Hollannissa yli 500 eläkevakuuttajaa, mikä tarkoittaa, että ne ovat aika pieniä. Jokaisella on omat hallintonsa ja jokaisen pitää rakentaa tietojärjestelmät ja kaikki muukin. Aika helposti ymmärtää sitä kautta, että vaikka meilläkin vakuuttajia on yli 30, niin se on kuitenkin tehokkaampaa kuin tosi monien toimijoiden järjestelmässä. Tätä Suomen kokonaisuutta on lisäksi kohtuullisen helppo hallita verrattuna moniin muihin maihin.

Miten eläkevarojen sijoituspolitiikka eroaa näiden yhtiöiden kesken ja toisaalta verrattuna Kevaan?

Kuvio 1. Lakisääteisten ja työmarkkinaeläkejärjestelmien hallintokulut vakuutettua ja eläkkeensaajaa kohti vuonna 2011.

Vertailun vuoksi Suomen työeläkkeet on tässä rinnastettu työmarkkinaeläkkeisiin.

Lähde: Mielonen, A. & Puuperä, E. & Ramberg, H. & Vidlund, M. (2013).

EI KANNATA SIIRTÄÄ ELÄKEVAROJEN SIOITTAMISTEHTÄVÄÄ PALKANSAAJILLE ITSELLEEN.

Kun yksityisalojen vakuutuksia hoitavilla laitoksilla on aika tiukat vakavaraisuussäännökset ja esimerkiksi Kevalla ei sellaisia ole, niin kyllähän siinä näkyy, että Kevan sijoitustoiminta on ollut pidemmällä aikavälillä tuottavampaa. Kun eläkerahat pitää sijoittaa turvaavasti ja tuottavasti, niin turvaavuus tarkoittaa yksityisillä eläkevakuuttajilla sitä, että ne eivät voi tehdä aivan yhtä riskipitoisia sijoituksia.

Muuten tietenkin jos katsotaan yksityistä sektoria yleensä, niin mitä paremmin se hoitaa hommansa, sitä riskipitoisemmin se voi myös sijoittaa. Mutta nykyisillä vakavaraisuussäännöillä tai niitä modifioimalla se ei koskaan pääse Kevan tilanteeseen.

Suomessa palkansaajat eivät kuitenkaan voi itse kilpailuttaa työeläkeyhtiöitä. Ruotsissahan on vähän toisella tavalla, ja eräissä muissakin maissa. Mitä mieltä olet tästä piirteestä?

NICOLAR BARR (2013), joka juuri arvioi Suomen eläkejärjestelmää, piti tätä valinnanvapauden rajoitusta Suomen vahvuutena! Ja sitä se onkin.

Miksi?

No, katsotaan Ruotsia. Siellä palkansaajat voivat itse sijoittaa 2,5 prosenttiyksikköä eläkemaksustaan. Alussa se herätti jonkun verran kiinnostusta, mutta nyt se menee valtaosin sinne oletusrahastoon, jos vakuutettu ei tee aktiivista valintaa. Ei ole kiinnostusta. Voi olla tietysti, että kysymys on niin pienestä eli 2,5 prosenttiyksikköstä. Toisaalta mietipä itseäsi: jos joudun valitsemaan tällä hetkellä kai noin 700 rahastosta, niin kyllä minä nostaisin kädet pystyyn ja antaisin mennä sinne oletusrahastoon. Se ei ole hyvä systeemi.

Esimerkiksi amerikkalaisessa järjestelmässä tämä menee vielä pitemmälle. Siellä on ilmeisesti hirveitä heilahdeluja ihmisten eläkkeissä sen takia,

että eläkevarojen sijoituksilla menee joko hyvin tai huonosti.

Kyllä, juuri näin.

Meillä tämä vaihtoehto on paljon riskittävämpi ja tasaisempi.

Kyllä. Työeläkevakuuttaja on itse ensimmäinen riskipuskuri. Jos se pettää, riski lankeaa työnantajille ja työntekijöille korkeampana eläkemaksuna. Jos oikein pahaksi menee, niin myös eläkeläiset osallistuvat riskin kantoon sitä kautta, että joudutaan kajoamaan eläke-etuuksiin.

ELÄKELÄISTEN TOIMEENTULO ON KEHITTYNUT MYÖNTEISESTI

Miten hyvin meidän eläkejärjestelmämme on huolehtinut eläkeläisten toimeentulosta?

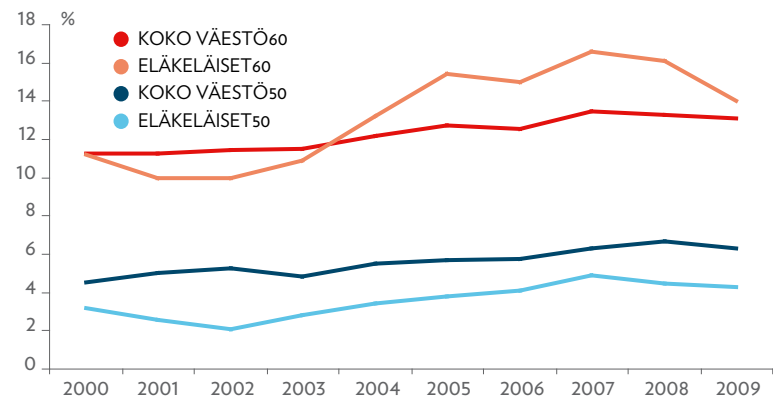
Tulos näyttää pääsääntöisesti hyvältä. Eläketurvakeskus julkaisi vuoden 2011 lopussa katsauksen eläkeläisten toimeentuloon vuosina 2000-2010 (KAUTTO 2011). Päätulos oli, että eläkeläisten toimeentulon kehitys on ollut myönteistä. Reaalitulojen kehitys on ol-

lut vahvasti positiivinen. Tämä johtuu osittain siitä, että vieläkin työeläkejärjestelmä kypsyy, eli ihmiset ovat vasta nyt voineet koko uransa ajan kerryttää eläkettä. Talouskasvu ja reaali-palkkojen nousu on nostanut eläkkeitä, samoin indeksijärjestelmä.

Huomiota kiinnittävä asia on ollut työkyvyttömyyseläkeläisten jotakuinkin olematon reaalitylokehitys ja jälkeen jääminen vanhuuseläkeläisistä ja myös työttömyyseläkeläisistä. Havainto ei nyt tullut kuin salama kirkkaalta taivaalta, mutta tutkimus toi sen selvästi näkyviin.

Työkyvyttömyyseläkkeiden vaatimattomaan kehitykseen on vaikuttanut se, että työeläkejärjestelmän piiriin on tullut entistä enemmän ihmisiä, jotka ovat olleet jo alun perin vajaatyökykyisiä. Työeläkevakuutuksen piiriin tulee nyt huomattavasti pienemmällä ansioilla kuin aikaisemmin. Päälle viisikymppisinä työkyvyttömyyseläkkeelle tulevilla eläketasot eivät välttämättä ole niin huonot kuin tämä keskimääräinen kuva on.

Kuvio 2. Köyhyysriskit eläkeläisillä ja koko väestössä vuosina 2000-2009, 60 ja 50 prosentin köyhyysrajat.

Lähde: Rantala (2011, 102).

ELÄKEKATON POISTAMINEN EI VÄHENTÄISI ERiarvoisuutta.

Onko eläkeläisten köyhyys lisäänty- nyt?

On se jonkun verran lisääntynyt (kuvio 2). Kyse on osittain suhdanteistakin: kun taloudessa menee hyvin, työikäisten ansiot kasvavat mukavasti ja eläkkeet jäävät jälkeen, ja kun taloudessa menee huonommin, eläkeläisten tulokehitys ei samalla tavalla joustaa alaspäin kuin työssä olevien. Köyhyyden määritelmän vaikuttaa asiaan. Jos otetaan EU:n ja Tilastokeskuksen käyttämä 60 prosenttia mediaanitulosta köyhyysriskin rajaksi, niin silloin eläkeläisten köyhyysaste on korkeampi kuin koko väestöllä. Mutta jos katsotaan 50 prosentin rajaa, se on taas matalampi. Se tarkoittaa, että meillä on iso joukko eläkeläisiä, jotka ovat juuri ja juuri siinä 60 prosentin köyhyysrajan ylä- ja alapuolella, ja aika vähän jää alle 50 prosentin....

**Työkyvyttömyyseläkkeet
ovat jääneet jälkeen muista
eläkkeistä.**

...jonne sitten sijoittuu taas opiskeli-
joita enemmän...

...sinne sijoittuu opiskelijoita ja työttö-
miä.

**Tuleeko Suomessa jatkossakin toi-
meen lakisääteisellä eläkkeellä? Mil-
laista täydentävän turvan pitäisi olla?** Kyllä sillä pääsääntöisesti tulee toimeen. Aika monilla on oma eläkevakuutus. Totta kai ihmisillä on oikeus ottaa vanhuuden ajan turvaksi vakuutus, joka täydentää yleistä eläkettä, mutta olennainen kysymys on, miten julkinen sektori niihin suhtautuu. Pitääkö niitä kannustaa joillakin julkisilla keinoilla, esimerkiksi veroporkkanoilla? EU:n politiikka tässä suhteessa on siinä mielessä mielenkiintoista, että pitäisi tukea ns. kolmatta pilaria eli juuri näitä yksilöllisiä järjestelmiä. Mutta minun perusnäkemykse-

ni, kun katsotaan pitkän aikavälin kehitysnäkymiä, on se, että valtaosa tulee jatkossakin pärjäämään lakisääteisellä työeläkkeellä.

Mutta totta kai tämä kysymys on mutkikas, kun siihen liittyy koko julkisten palvelujen hinnoittelupolitiikka ja kaikki tällaiset asiat, joiden kehityksestä meillä on vielä hirveän vähän tietoa. Mutta eläkkeiden ostovoima tulee olemaan huomattavasti parempi kuin nyt - suhteessa kyseisen vuoden ansiotasoon ehkä jonkin verran alempi kuin tällä hetkellä. Kyllä minun näkemykseni mukaan työeläkejärjestelmä jatkossakin tuottaa kohtuullisen eläketurvan hyvän työuran tehneelle ihmiselle.

Kuitenkin on ollut sensuuntaisia ehdotuksia, että ajettaisiin eläkeläisiä purkamaan varallisuuttaan tavalla tai toisella - esimerkiksi käänteisillä asuntolainoilla - joka voisi täydentää eläkettä tai eläke määriteltäisiin vasta sen jälkeen, kun on katsottu, kuinka paljon pystyy eläkeiässä oloaan rahoittamaan omalla omaisuudellaan. Tämähän koskee myös julkisia palveluja, mutta jos puhutaan nyt vain eläkkeistä. Mitä mieltä olet tämänsuuntaisista ehdotuksista?

Varallisuussidonnaisuus ei sovi ollenkaan työeläkejärjestelmän luonteeseen. Työeläke karttuu työansioista. Palvelupuolella ratkaisua odottavat monet isot asiat. Kannattaa miettiä, kuinka järkevää on se, että omaisuutta ei tarvitse ollenkaan purkaa, jos juoksevat hoitomaksut ovat verraten isot ja julkinen sektori subventoi sitä ja samanaikaisesti ihmisellä on iso omaisuusmassa. Ymmärrän, että tämä on hyvin monimutkainen kysymys, koska omaisuutta voidaan purkaa jo hyvissä ajoin ja valmistautua tällaiseen.

Eläkekaton puuttuminen on yksi järjestelmämme piirre, jota kansalaisten on ilmeisen vaikea sulattaa. Millä perustelet sen puuttumisen?

**”Valtaosa tulee jatkossakin
pärjäämään lakisääteisellä
työeläkkeellä.”**

Näennäisesti epätasa-arvoinen, siis eroja ylläpitävä järjestelmä minun näkemykseni mukaan kuitenkin tuottaa vähintäänkin yhtä tasa-arvoisen, ellei tasa-arvoisemman lopputuloksen. Jos meillä olisi eläkekatto, niin hyväosaiset ihmiset puhkaisisivat sen muilla järjestelmillä - joko työnantajan ottamalla, niin kuin Ruotsissa ja Tanskassa on tapahtunut laajamittaisesti, tai sitten yksilöllisesti. Tällaisen järjestelmän kattavuus ei ole sataprosenttinen. Tällaisia vakuutuksia ei oteta pienissä yrityksissä työskenteleville, keikkatyöntekijöille tai määräaikaisissa työsuhteissa oleville. Lopputulos voi hyvinkin olla eriarvoistavampi kuin meidän näennäisesti epätasa-arvoinen järjestelmämme. Eläkekatto edistää tasa-arvoa!

**PITÄISIKÖ YLEISIÄ ELÄKEIKÄ
ERIIYTTÄÄ?**

Meillä on kaikille yhteinen, joskin liukuva vanhuuseläkkeelle siirtymisen ikä, joidenkin ammattiryhmien poikkeuksia lukuun ottamatta. Kuitenkin keskimäärin naiset elävät monta vuotta pitempään ja siis voivat nauttia eläkettä kauemmin kuin miehet. Joissakin maissa naisilla ja miehillä on erilaiset eläkeiät. Olisiko oikeudenmukaisempaa, että miehet voisivat jäädä eläkkeelle aikaisemmin kuin naiset?

Se ei ole mielipidekysymys. Se on EU:n perustuslaista johdettu periaate, että lakisääteisessä järjestelmässä ei voi olla erilaisia ikäjä miehillä ja naisilla. Sen takia niissä EU-maissa, joissa on eri eläkeikä naisille ja miehille, ollaan niistä luopumassa. Paradoksaalista sinänsä nämä ovat kaikki sellaisia maita, joissa naisilla on alempi eläkeikä.

Eläkeikäisten sosioekonomisia eroja pitää tarkastella lähemmin.

Mutta tottahan se on, että Suomen eläkejärjestelmä eläkepääomamielessä siirtää aika paljon rahaa miehiltä naisille miesten lyhyemmän eliniän odotteen kautta.

Samantyyppinen kysymys koskee myös terveyserojen kasvua ja siis sitä, että hyvätuloiset ja korkeammin koulutetut elävät pitempään. Pitäisikö näitä sosioekonomisia eroja ottaa huomioon myös eläkkeissä?

On huolestuttavaa, että sosioekonomiset kuolleisuuserot ja varmaan terveyserotkin ovat kasvussa. Ylemmän toimihenkilön ja duunarin välinen ero on aika merkittävä. Lähtökohtaisesti ylemmät toimihenkilöt ovat pitemmän aikaa eläkkeellä kuin duunarit eli nauttivat ”eläkehyyvää” pitemmän aikaa. Toisaalta vastakkaiseen suuntaan vaikuttaa se, että työntekijät jäävät esimerkiksi työkyvyttömyyden takia aikaisemmin eläkkeelle kuin ylemmät toimihenkilöt. Tätä kysymystä paraikaa selvitetään tarkemmin Eläketurvakeskuksessa.

JATKUUKO ELINIÄN PITENEMINEN?

Kuinka paljon yleistä eläkeikää pitäisi nostaa? Millä keinoin?

Tämä on päätöksentekijöiden asia. Suunnittelun näkökulmasta voin valottaa olennaisia näkökulmia. Tulevaisuuden ennakkointi perustuu ensinnäkin keskeiseltä osin siihen, mitä oletetaan väestökehityksestä. Siitä me tiedämme 20 vuoden perspektiivillä paljon, koska se ei muutu niin lyhyessä ajassa paljon. Mutta kun mennään 50 tai 70 vuoteen - meidän ennustamme hyvinkin pitkälle - niin väestöennusteiden haarukat ja luottamusvälit kasvavat isoiksi. Siltä kannalta sitä pitää miettiä.

Esimerkiksi **NICHOLAS BARR** (2013) esitti, että koska meillä on näin paljon epävarmuutta jopa näissä perusasioissa, niin kannattaa vakavasti pohtia, olisiko syytä sitoa eläkeikä jotenkin eliniän odotteen muutokseen. EU ajaa tätä ajatusta Suomelle ja muille maille kuin

Ei ole itsestään selvää, että jatkossa ihmiset elävät keskimäärin yhä vanhemmiksi.

käärmettä pyssyyn tällä hetkellä. Siihen on aika paljon painetta. Se toisi uuden niin sanotun automaattisen sopeuttajan

tähän järjestelmään. Niitähan on paljon jo ennestään. Joka tapauksessa kannattaa pitää mielessä, että tällä hetkellä väestötutkijoiden enemmistö ajattelee eläkeikäisen eliniän pidentymisen jatkuvan. Toisaalta on paljon merkkejä siitä, ettei näin välttämättä käy.

Eikö esimerkiksi Yhdysvalloissa ole tapahtunut käänne siinä?

ELÄKEIÄN MAHDOLLINEN NOSTAMINEN ON MYÖS TYÖHYVINVOINTI- JA TYÖTERVEYSHUOLTOKYSYMYKS.

ei ole mitenkään sanottua, että se positiivinen kuva, jossa koko ajan eliniän pidentymistä tapahtuu, jatkuu vuosikymmeniä.

Se on vähän samalla lailla vaikea asia ennustaa kuin innovaatiot. Paitsi että terveelliset elintavat saattavat yleistyä, niin myös lääketiede voi kehittyä ja tapahtua ihmeellisiä asioita sairauksien parantamisessa. Tämä voi olla vain väliaikainen ilmiö.

Kyllä, tämä vasta-argumentti on esitetty. Me emme tiedä, mitä hoitoteknologiassa tai väestön elintavoissa tapahtuu. Epävarmaa on.

Mitä luulet kuitenkin, miksi kansalaiset hyvin jyrkästi vastustavat eläkeiän nostoa?

En tiedä, onko se nyt ihan niin. Siinä on kuitenkin menty myönteisempään suuntaan ainakin EVAn tuoreimman mielipidetiedustelun mukaan (HAAVISTO 2013). Minun tulkintani niistä on, että kansalaismielipide on nyt otollisempi kuin aikaisemmin tälle ratkaisulle.

Joissakin aikaisimmissa tätä kysymystä sivunneissa haastatteluissa on tullut esille se, että eläkeiän noston vastustus on oikeastaan käännettävissä kysymykseksi työhyvinvoinnista. Työssäoloaikana ihmiset näkevät, että he haluavat päästä eroon pahoinvointitekijöistä, jotka vielä ehkä kasaantuvat sinne lopulle. Ehkä he myös näkevät, että heillä ei ole ollut vapaa-aikaa siinä määrin, mitä he tarvitsisivat. He haluavat käyttää sitä eläkeiässä.

Kyllä, se on hyvin pitkälle työhyvinvointi- ja työterveyshuoltokysymys. Ruotsin juuri julkaistussa eläkepolitiikan muuttamista koskevassa selvitysmiesraportissa ehdotetaan paitsi eläkeiän nostoa myös monenlaisia toimia, jotka tähtäävät työhyvinvoinnin parantamiseen.

Työvoiman tarjontaa ja kysyntää tulee edistää tasapainoisesti.

Kaikki tuntuvat olevan yhtä mieltä siitä, että työuria tulisi pidentää myös alusta ja keskeltä. Tästä on käyty hiljattain aika kiivasta keskustelua, erityisesti nuorten ja kotiäitien patistamisesta työelämään, ja vajaakuntoisten työllistäminen liittyy tähän samaan. Mitä mieltä olet tämän tärkeystä eläkepolitiikan kannalta?

Totta kai ne vaikuttavat eläkkeiden tasoon. Jokaisen työpanos tuottaa eläkettä. Se tarkoittaa, että mitä enemmän ollaan duunissa, sitä parempi eläke tullaan saamaan. Tältä kannalta se on tietysti toivotavaa ja hyvää.

Ja eläkemaksujen maksamisen kannalta.

Kyllä, ja julkisen talouden kannalta. Se on monessa mielessä hyödyllinen asia. Minäkin olen saarnannut pitkän aikaa, että tilanne työmarkkinoilla tulee oleellisesti muuttumaan. Koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan näihin päiviin olemme eläneet aikaa, jolloin työmarkkinoille on koko ajan tullut enemmän porukkaa kuin siltä poistuu. Nyt se on kääntynyt päinvastaiseksi ja kun tämä jatkuu väestöennusteiden mukaan vuosikymmeniä, niin eikös sen vähitellen pitäisi johtaa siihen, että oikeasti työvoimapulaakin ilmenee? Mutta nyt olen pikkaisen ruvennut epäilemään, onko se näin. Esimerkiksi Jaakko Kiander on kysynyt, tuleeko työvoimapulaa koskaan. Kyllä tässä sekä tarjontaa että kysyntätekiäjä pitää ottaa huomioon. Se on epäselvempi kysymys kuin mitä aikaisemmin ajattelin.

MITKÄ OVAT TYÖURIEN PIDENTÄMISEN KANNUSTIMET?

Maahanmuutto on ollut yllättävän runsasta, mikä on jossain määrin

Se on tasaantunut, mutta ei siellä vielä suorastaan trendin kääntymisestä voi kai puhua. Ihan vakavasti otettavat yhdysvaltalaiset väestötieteilijät ovat mallintaneet lähinnä ylipainon, diabeteksen ja muiden sairauksien kuolinriskiä ja sitä kautta katsovat tulevaisuuteen. He ovat arvioineet, että elinikä kääntyy siellä laskuun. Suomessahan on samanlaisia kansanterveysongelmia. Tältä kannalta

NYKYISENLAISILLA KANNUSTIMILLA EI VÄLTTÄMÄTTÄ SAADA YLI 63-VUOTIAITA PIDENTÄMÄN TYÖURAANSA.

vaikuttanut tähän. Suomen talouskehitys ei näytä kauhean hyvältä tässä lähiaikoina, joten työvoimapula tuskin ihan heti iskee. Mutta pohjimmiltaanhan on kysymys siitä, pitääkö työuria pidentää työvoiman tarjontaa vai sen kysyntää lisäämällä.

Tämä on enemmän ekonomistien kysymys. [Naurua.] Uskon, että varmasti molemmilla tavoilla. Jollakin tavallahan niiden ihmisten, jotka eivät kuitenkaan saa duunia, toimeentulosta pitää huolehtia. Jos työvoiman tarjontaa halutaan lisätä, niin kenelle siitä syntyvä mahdollinen hyvinvointitappio kirjataan? Se näkyy kuitenkin etuuksien menetyksenä, jotta tätä tarjontaa saadaan lisää. Kysynnän lisääminen on minusta myös tärkeää. Näitä pitäisi katsoa tasapainoisesti.

Sain eilen Roope Uusitalolta käsikirjoituksen artikkeliin, jonka päätuloksesta yksi on, että vuoden 2005 eläkeuudistus on itse asiassa myöhentänyt eläkkeelle jäämistä lähes yksinomaan sitä kautta, että työttömyyseläkejärjestelmää ja varhaiseläkkeitä on purettu.

Tulos on meidän omien arvioidemme kanssa samansuuntainen. Se vahvistaa sitä käsitystä, joka minulla on ollut aikaisemmin.

Olisiko jotakin muutakin kuin varhaiseläkejärjestelmien purkamista?

Kun alennettiin yleistä eläkeikää 65:stä 63:een, niin ajattelu oli, että saamme työkyvyttömyysmassaakin vähän pienennettyä, koska horisontti on vähän lyhyempi. Eli ”kyllä mä nyt sinnittelen 63-vuotiaaksi”. Pulmana tässä on se, että sen 63:n jälkeen näyttää, ettei kannustinkarttuma pure toivotulla tavalla. Valtaosa jää silloin eläkkeelle. Ongelma on, miten työurat piteneisivät myös siltä puolelta eikä vain varhaiseläkepuolelta niin kuin on nyt tapahtunut niiden tiukennusten takia.

Jos työurien pidentäminen ei onnistu, niin suomalaiset mieluummin korottaisivat maksuja kuin leikkaisvat eläkkeitä.

Pitäisi saada jotakin tuntuvampaa kannustinta sinne.

Se on vaikeaa, koska tällä hetkellä kannustinkarttuma on suurin piirtein kustannusneutraali. Mutta jos tavallaan työeläkemaksujen kustannuksella sinne pantaisiin vielä lisäkannusteita, niin tiedä, toimisiko. Meillä on kokeilematta empiirisesti elinaikakertoimen vaikutus, joka on tavallaan leikkaus. Miten paljon se kannustaisi? Ei se kaksi prosenttia vielä ketään heilauta. Se on vielä avoin kysymys. Sen varsinaista vaikutusta me emme kykene kunnolla vielä arvioimaan.

Jos kuitenkin mikään muu ei toimisi eläkejärjestelmän pelastamiseksi, niin kumman valitsisit, eläkemaksujen korottamisen vai eläkkeiden leikkaamisen?

Ensinnäkin eläkejärjestelmän pelastamisesta se huomio, että eläkejärjestelmä tulee aivan hyvin toimeen nykyisellään. Meidän ei tarvitse sen puolesta välttä-

mättä tehdä mitään. Tässä on sellainen automatiikka, että ansioista karttuu eläke, ja jos jäädytään aikaisemmin eläkkeelle, niin ansiokarttuma jää pienemmäksi ja eläkemaksut myös sitä myöten pienemmiksi.

Tämä on enemmän julkisen talouden kysymys tällä hetkellä. Mutta on tämä siinä mielessä eläkejärjestelmän kysymys, että jos tämä uhkaa eläkkeiden riittävyyttä ja jos pitkällä aikavälillä elinaikakeroin leikkaa rajusti - niin kuin se tulisi leikkaamaan nykyisten väestöarvioiden mukaan - ja ihmiset eivät siitä huolimatta pidennä työuriaan, niin silloin eläkkeet jäävät mataliksi automaattisesti. On hyvä miettiä, että jos eliniät pitenevät, niin millä tavalla ihmiset saataisiin tekemään pitempään duunia.

Niin, sen sijaan että alettaisiin hurjasti nostamaan eläkemaksuja.

Ei, prioriteetit ovat ilman muuta suomalaisilla sellaiset, että jos näitä on asetettu vastakkain, niin kyllä mieluummin nostetaan maksuja kuin leikataan eläkkeitä. Kyllä minä yhdyn tähän. Ei suomalainen eläketurva missään eurooppalaisessa katsannossa ole mikään runsas. Se on kohtuullinen ja kelvollinen, mutta ei sitä voi sanoa mitenkään hirveän anteliaaksi. Se on tässä mielessä hyvällä ja kestäväällä pohjalla. ■

Kirjallisuus

BARR, N. (2013), Suomen eläkejärjestelmä: Riittävyys, kestävyys ja järjestelmän rakenne, Eläketurvakeskus, Suomen eläkejärjestelmän arvio / Osa 1.

HAAVISTO, I. (2013), Kadonneen kasvun metsästäjät. EVAn arvo- ja asennetutkimus 2013. Helsinki: EVA.

KAUTTO, M. (toim.) (2011), Eläkkeet ja eläkkeensaajien toimeentulo 2000-2010, Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2011.

MIELONEN, A. & PUUPERÄ, E. & RAMBERG, H. & VIDLUND, M. (2013), Laki-säätteisten eläkkeiden ja työmarkkinaeläkkeiden hallintokulut esimerkkimaissa. Eläketurvakeskuksen selvityksiä 01/2013.